

УДК 811.161.2 (045)

СИМОНЕНКО Тетяна Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики навчання,
стилістики та культури української мови,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна
e-mail: irinka200888@i.ua

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

***Анотація.** Статтю присвячено одній з актуальних проблем теорії та практики навчання, а саме: питанню про методику формування риторичної компетентності особистості майбутнього фахівця в умовах сучасної освітньої парадигми. Проаналізовано сучасні погляди науковців на проблему і запропоновано власне трактування сутності та змісту поняття «риторична компетентність майбутнього фахівця», указано на соціокультурні, філософські та лінгвістичні аспекти, які сприяють мовленнєвому вдосконаленню. Визначено складники технології, презентовано ефективні методи роботи, а також критерії цілісного утворення.*

***Ключові слова:** риторична компетентність; професійне мовлення; мовна особистість; текстоцентричний підхід; навчальні стратегії; освітня парадигма; майбутні фахівці; мовленнєве вдосконалення.*

Постановка проблеми. Важливим складником сучасної системи освіти у вищій школі, концептуальні положення щодо змісту та організації якої висвітлено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Болонській декларації «Про європейський простір вищої освіти», рекомендаціях ЮНЕСКО, є підготовка компетентного фахівця. Саме в цих документах особливу увагу сконцентровано на необхідності впровадження компетентнісного підходу в процесі університетської підготовки студентів, на розвиток їхньої активної комунікативної особистості.

У системі вищої школи держави формуванню мовленнєвих умінь і навичок студентів приділяється належна увага. Цьому сприяють зміст і організація роботи в межах вивчення дисциплін комунікативного спрямування. Справді, рівень риторичної професійної майстерності фахівця будь-якого напрямку підготовки засвідчує його загальну професійну компетентність із фаху, бажання реалізувати себе на ринку праці, бути конкурентоспроможним. Чому вербальний (риторичний) інтелект має таке велике значення? На початку ХХ століття лінгвісти, психологи констатують існування безпосереднього зв'язку між обсягом словникового запасу і притаманною людині внутрішньою силою, а також її успіхом у житті. Іншими словами, чим досконаліший рівень риторичної компетентності людини і вербальний інтелект загалом, тим більших успіхів досягає людина і тим більш упевнено буде почувати себе в житті: навчанні, на роботі, у суспільному житті. Слова наділені великою могутністю. І немає нічого дивного в тому, що слово є основною зброєю ХХІ століття.

Аналіз досліджень і публікацій. Над розробленням проблеми формування риторичного потенціалу особистості працюють такі вчені, як Г. Сагач (риторичне красномовство), Л. Мацько (розвиток риторичної вправності), Ю. Караулов (мовна особистість та етапи її становлення), О. Селіванова (когнітивно-комунікативна компетентність), В. Вандишев (жанри ораторського мистецтва), М. Бахтін (теорія мовленнєвих жанрів), М. Пентилюк (комунікативна компетентність учнів і студентів,

Н. Голуб (формування риторичної компетентності в середній і вищій школі), О. Семенов (мовна особистість учителя української мови і літератури) та інші.

Мета наукової студії: визначити ефективні складники технології (методи, критерії) формування риторичної компетентності особистості майбутнього фахівця

Виклад основного матеріалу. О. Бабкіна визначає риторичну компетентність як коректну мовленнєву поведінку і вважає її невід'ємною частиною комунікативної компетентності. Складовими риторичної компетентності, на думку дослідниці, є: «комплекс знань, умінь і навичок, спрямованих на досягнення запланованого прагматичного результату, експресивно-емоційні та логічні засоби мови» [1]. Л. Горобець вважає риторичну компетентність найвищим рівнем комунікативної компетентності, яка забезпечує риторичну діяльність людини «як здатність свідомо створювати, виголошувати й рефлексувати авторсько-адресний текст відповідно до мети та ситуації публічного мовлення» [2]. На нашу думку, **професійна риторична компетентність** студента нефілологічної спеціальності – це наявність професійно-комунікативних умінь особистості спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом професійного дискурсу, репрезентувати нормативні й доступні для сприйняття навчально-наукові, професійно орієнтовані тексти; здатність розв'язувати комунікативні завдання у складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування.

За останнє десятиліття відбуваються серйозні зміни в системі освіти України: запроваджено зовнішнє незалежне тестування, розроблені нові критерії знань і вмінь учнів, переорієнтовані стандарти середньої та вищої школи, і, поряд із цим, значно зросли вимоги до підготовки майбутніх фахівців різних напрямів. Нині спостерігається реалізація компетентнісного підходу до навчання українського студентства в межах різних освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавра, магістра. **Компетентнісний підхід** – це сукупність дій, що спрямовані на розвиток базових компетентностей мовної особистості як учнів, так і студентів вищих закладів освіти, що передбачає створення внутрішньої мотивації, яка визначає сукупність готовностей людини до такої навчально-пізнавальної діяльності, в основі якої є компетентності. Тільки компетентний фахівець може бути конкурентоспроможним в умовах широкого втілення в державі як соціальних, так й економічних реформ.

Водночас, аксіоматичною є думка про те, що існування й розвиток будь-якого соціуму неможливі без урахування принципів, які орієнтують на особистість, її загальну культуру, мораль і етику, гуманізм, вихованість, національну свідомість. У цьому аспекті значна роль щодо виховання, навчання, формування суспільної активності, творчості, патріотизму, мовленнєвої шляхетності молоді належить **риторичній особистості викладача**. Саме його інтелектуальний і моральний потенціал, риторична майстерність і мистецтво переконування через слово української культури, сповнене прозаїчної та поетичної розкоші творів І. Котляревського, Т. Шевченка, П. Мирного, М. Стельмаха, І. Нечуя-Левицького, І. Франка, Л. Українки, О. Олеся, В. Симоненка, Л. Костенко та інших митців стають засадничими якостями щодо формування національно-ментальних чеснот особистості українця. Першою й визначальною умовою розвитку риторичного потенціалу фахівця є зразкове мовлення, приклади для наслідування, джерело пізнання. Таким взірцем має бути рівень риторичного потенціалу викладача вищої школи, його вміння оперувати лексичними і граматичними конструкціями, культуромовний і соціолінгвістичний потенціал, українознавчий світогляд, а також риторична компетентність загалом, яка визначається психолінгвістичними, когнітивно-комунікативними й дидактичними критеріями.

Сучасна освітня парадигма, яка знаходиться на етапі модернізації, реалізації інноваційних педагогічних і навчальних технологій, зобов'язує майбутнього фахівця

розвиватися як риторична особистість. І в цьому аспекті варто розглянути психологічні характеристики студента як суб'єкта педагогічної взаємодії, а саме: питання, що пов'язані зі з'ясуванням ролі та місця мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Студентам різних спеціальностей властиві потреби і бажання брати участь у спільних обговореннях, дискусіях, висловлювати власні думки, тим самим виявляти свою індивідуальність, презентувати себе у студентському колективі. Це є важливим мотиваційним стимулом до вивчення риторики майбутніми фахівцями, особливо до формування й подальшого розвитку й удосконалення професійного мовлення засобами української мови. Чітко окреслюємо складові психолого-педагогічних чинників риторичної особистості фахівця, зокрема визначаємо такі з них, як особистісно-індивідуальні якості, особистісно-соціальні якості, спеціалізація мовленнєвого процесу, інтенсифікація освітнього процесу.

Психолінгвістичний аспект окресленої теми орієнтує на послуговування терміном «текстовий стереотип», який, на нашу думку, доцільно розуміти як особливий самоорганізований психологічний механізм, що сприяє «укладанню» різноманітної інформації, зокрема професійно важливої, яка надходить із тексту. Одним із основних виявів комунікативної спрямованості навчання вважаємо текстоцентричний підхід до розвитку професійного мовлення. Риторика як об'єкт вивчення має бути представлена ретельно відібраним, системно організованим матеріалом, центральною ланкою якого є текст. Текстоцентричний підхід до мови передбачає підбір текстів-зразків, що мають типологічні характеристики певних жанрів мовлення, і подає мову як систему підсистем, що функціонує в різних сферах комунікації.

Формування й розвиток риторичної особистості майбутнього фахівця повною мірою залежить від соціальних умов. Будь-які зміни в суспільстві не можуть відбуватися без мови, яка є головним знаряддям соціологізації – перетворення істоти в члена суспільства. Узагалі неможливо уявити існування людини, народу, нації без мови, адже мова стимулює індивідуальну і громадську свідомість, спонукає її до певних дій. Мова стала для людини не тільки засобом спілкування, збереження й передачі інформації, історичного досвіду, а й засобом керування поведінкою людини.

Усебічний розвиток особистості є проявом суспільної необхідності розвитку соціальної системи і є внутрішнім джерелом розвитку в соціально-продуктивній діяльності. Духовний світ людини, що формується під впливом об'єктивних процесів життєдіяльності, виступає активною силою в її перетворювальній діяльності, у ході якої змінюється не тільки довкілля, а й сама особистість. І тут невід'ємним компонентом є мова, яку людина взяла від батьків, від родини.

Освітня мовна парадигма в Україні має складну і давню історію. Ще починаючи з часів існування Київської Русі, такі відомі просвітники, як Ярослав Мудрий, Іларіон Великий, Володимир Мономах започаткували просвітництво рідною мовою. Продовжили їхню справу братські школи, інтелектуали Києво-Могилянської академії. Саме Києво-Могилянська академія є центром науки і культури всієї Європи, а це свідчить про високий рівень освіти в Україні.

Нині, на початку XXI століття, рівень освіти – це світовий рівень країни. Освіта в сучасних умовах є тим ресурсом, якому належить вплинути на подальший розвиток суспільства і визначити його пріоритети щодо здійснення внутрішньої та зовнішньої політики. Кожен громадянин держави на різних етапах навчання (середня, вища школа, післядипломна чи дистанційна освіта) має змогу отримати необхідну мовну освіту, яка відповідатиме потребам і рівню розвитку суспільства, адже сформувати риторичну особистість можна за умови комплексної й системної реалізації в університетах **компетентнісного підходу**. Сутність і зміст такої думки можна визначити положенням: через запровадження технологій навчання мови до формування

риторичної компетентності фахівця як складника загальної мовнокомунікативної компетентності.

Увага до проблем «суспільство – мова», «мова – суспільство» постійно посилюється як зі сторони лінгвістів, так і зі сторони дидактів. Більше того, для сучасних соціолінгвістів характерною є тенденція до все більш глибокого проникнення в сутність мовних явищ, до детального аналізу їх лінгвістичної та соціальної природи.

Так, відповідно до постановки і розв'язання основних завдань проблеми розвитку професійної риторичної компетентності основних носіїв кодифікованої української мови – фахівців і залежності нормативних мовленнєвих актів від впливу соціальних явищ і чинників досить важливою в сучасній соціолінгвістиці є теорія У. Лабова, який розробив концепцію розвитку мови на основі живої мови її носіїв. Усі зміни у структурі мови вчений рекомендує пов'язувати зі змінами в колективі, що користується цією мовою. Мовні зміни автор поділяє на етапи:

- а) початок змін – в обмеженій групі колективу, де засвоюються мовні форми усіма членами;
- б) наступні покоління сприймають мовні зміни як особливості мови попередників;
- в) під впливом новизни відбувається перебудова у фонологічній системі мови.

Зміни форм мовленнєвих кліше стають зразками, яких дотримується група з найвищим соціальним статусом, тобто зразками, які є престижними. Крім того, та частина суспільства, що прагне поліпшити мову і бере за зразок мову груп, які стоять вище в соціальному стані. Тож у мовних змінах, що виникають під впливом соціальних змін, знаходять відображення зміни в політичному і соціальному житті людей, а також те, як ці зміни віддзеркалені в їхній свідомості.

Не можна не констатувати соціальність мови в аспекті особистісного бачення як напрямку «людина, яка говорить і навчає». Слід підкреслити, що мовленнєву діяльність не можна вивчати, обмежуючись розглядом окремої особистості. Недостатнім буде й розгляд індивідуальної взаємодії, який, в основному, є предметом символічного інтеракціонізму. Необхідно брати до уваги соціальний контекст рівня мовлення риторичної особистості. Індивід народжується вже адаптованим до членороздільної мови, але ще без членороздільної мови. Мова, з однієї сторони, являє собою складну систему засобів висловлювання, де всі елементи пов'язані один з одним, залишаючи місця для нововведень. З другої сторони, мова належить певній сукупності мовців. Вона є засобом спілкування між членами цієї групи. На думку Є. Дюркгейма, мова є соціальною, для неї релевантні всі параметри соціального факту (імперативність, незалежність від індивідуальних побажань і настроїв. Будь-яке суспільство неоднорідне за своїм складом: а) соціальні класи людей; б) належність людей до різних професій; в) географічне розшарування населення: місто/ село/ містечко; г) рівень освіти.

Слід зазначити, що всі зміни соціальної належності та структури відображаються в мові. Таким чином, мова не може існувати поза своїм соціальним середовищем. Постійні перетворення в комунікативному просторі не тільки збагачують мову, а, отже, і мовлення тих, хто її вивчає й удосконалює, а й змінює зміст освіти, замінює структурний підхід у навчанні комунікативно-діяльнісним підходом. Процеси, що відбуваються в суспільстві, надають для вивчення новий риторичний матеріал, тому так важливо соціалізувати особистість через формування здатності орієнтуватися в потоці лінгвістичної та методичної інформації, вільно володіти способами і засобами керування й передачі інформації.

У цьому аспекті дуже важливим постало питання про звернення до комунікативного навчання мови. Комунікативний або ж функціонально-комунікативний підхід становить чітке протиставлення до лінгвістичних і формальних

схем навчання мовної комунікації та вдосконаленню культури усного й писемного професійного мовлення особистості.

Специфіка мовної ситуації в Україні зумовлюється тим фактом, що більшість змін у мові завжди пов'язується зі змінами в суспільстві, точніше, основні зміни в мові та спілкуванні є прямим наслідком суспільних змін (соціолінгвістичний аспект вивчення мови). Міжмовна комунікація, розвиток міжетнічних відносин, спілкування з представниками інших національностей, до того ж розвиток технологічних процесів – усі ці явища безпосередньо втілюються в мові у значенні номінацій до конкретних лексичних одиниць і надають можливість для дослідників аналізувати й описувати соціальні чинники, що впливають на формування професійної риторичної компетентності фахівців.

Таким чином, процес розвитку, динаміки, засвоєння норм (кодів) мови риторичною особистістю залежить від багатьох чинників:

- психологічного чинника: рівня розвитку пам'яті, зорової пам'яті, уваги, спостережливості, уміння аналізувати, синтезувати й порівнювати мовні явища і процеси;
- мотивації навчання, тобто внутрішньої потреби індивіда в опануванні визначених умінь;
- культурологічного чинника;
- соціального чинника, адже зміни в суспільстві створюють передумови для змін у тому чи тому напрямі психології індивіда, його культури, визначають і внутрішню потребу. Вплив соціального чинника на процес набуття досвіду нормативної комунікації, комунікативних умінь як на рівні усного, так і писемного мовлення, є одним із вагомих.

Загалом можна вказати на те, що соціальний аспект в умовах функціонування сучасної освітньої парадигми, у межах якої широко запроваджується технологічний і компетентнісний підходи до навчання майбутніх фахівців, є вагомим для формування умінь і навичок, що властиві риторичній особистості. Справді, соціальний аспект тісно пов'язаний із суспільними функціями: виникненням, розвитком української держави й української мови.

Беручи до уваги викладене вище, неможливо не зацентувати увагу на важливості культурологічного чинника, що повною мірою впливає на становлення риторичної особистості в умовах сучасної освітньої парадигми.

Незаперечним є той факт, що культура нації – це важливий чинник життєздатності народу, це система національно-специфічного відображення і сприйняття довкілля, котра складається й виявляється у процесі діяльності носіїв певного етносу і впливає зі специфічної людської здатності до навчання. Через культуру збагачується не тільки світ цінностей і людської духовності, від культурного рівня значною мірою залежить і цивілізований поступ у будь-якій духовній сфері діяльності людини. Віддзеркалюючи досвід народу, культура здатна продукувати власні світоглядні орієнтири і ставати потужним каталізатором на шляху утвердження національної спільноти як самостійного суб'єкта історії. Народ, який утрачає свою культуру, припиняє існувати як самостійний етнос, позбавляється повноцінного історичного досвіду.

Нині культура і риторична особистість виявилися об'єднаними в царині духовних цінностей. Без знання основ риторики і без знання культуромовних законів не можна будувати державу, по-справжньому пізнати свій народ, його духовність і моральність, оскільки всі особливості життя народу знаходять віддзеркалення в мові цього народу.

Відомо, що кожний етнос наділений власним, неповторним світовідчуттям і світорозумінням, втіленим у мові. Саме тому кожен твір літератури чи мистецтва

відображає своєрідне національне бачення світу, свій характер світосприймання й оцінювання цінностей. Це пояснюється тим, що мова – це феноменальне явище, яке є не лише витвором історії народу, а й суб'єктом історії. Завдяки мові можна виявити всі багатства історії народу. Мова – це ідеологічний чинник культури, що виявляється в нормативності, адекватності, естетичності. Вона є джерелом культурного збагачення мовної особистості вчителя-словесника. Саме через мову сприймається необхідна інформація про національну духовність українського народу, кращими зразками якої є невмирущі історичні пам'ятки, художні твори. Оскільки кожний етнос наділений власним світовідчуттям і світорозумінням, що втілений у мові, то твори художньої літератури певного періоду розвитку держави відображають своєрідне бачення світу, свій характер світосприймання й оцінки цінностей. І саме це важливо в аспекті висвітлення питання про риторичне і культурологічне виховання майбутнього фахівця та розвитку його якостей через реалізацію принципу гуманізації навчального матеріалу, що пропонується до вивчення в межах вищих закладів освіти за напрямками підготовки. Передусім, джерелом гуманізму слід назвати саму українську мову, яка і здатна формувати нині риторичну особистість. При цьому, важливим витокom снаги риторичного потенціалу фахівця є фольклорний, літературний, народознавчий матеріал, адже неможливо бути українцем, відроджувати свою державу, розбудувувати її без знань про звичаєвість свого народу, його обрядовість, краєзнавство та етнографію, народну і родинну етнопедагогіку. Для розвитку якостей риторичної особистості в межах чинної освітньої парадигми роль культурологічного аспекту є визначальною, оскільки сприяє швидкому засвоєнню мови, активному застосуванню її в різних сферах спілкування, а головне – спонукає до творчого самовираження засобами рідного слова, до художнього зображення дійсності, що є однією з ознак української мовної особистості.

Указуючи на технологічні складники формування риторичної компетентності майбутніх фахівців, візьмемо за основу досвід роботи зі студентами у межах дисципліни «Риторика» (бакалаврат). Дисципліна «Риторика» викладається, як правило, на 2-3-х курсах. Намагаємося максимально забезпечити реалізацію компетентнісного підходу. Серед основних тем програми: «Риторика як мистецтво і наука», «Основні етапи підготовки ораторської промови», «Оратор і аудиторія», «Культура ведення суперечки та дискусії», «Особистість оратора. Техніка мовлення оратора». Пріоритетними методами роботи зі студентами вважаємо інтерактивні (метод моделювання ситуацій, методи, які забезпечують роботу в групах і в парах). За традиційною системою, звичайно, ефективними є метод бесіди, зокрема евристичної бесіди і метод вправ. Найпроблемнішим для викладачів, як засвідчує аналіз роботи, є саме добір навчального матеріалу і його когнітивно-комунікативна ефективність. Це питання можна розв'язати, якщо чітко окреслити **критерії риторичної вправності** майбутнього фахівця. До таких критеріїв, насамперед, належать:

- розвинені комунікативні навички, які враховують ситуацію спілкування;
- морально-етичні переконання особистості та соціокультурна компетентність;
- комунікабельність;
- високий рівень культури мовлення;
- загальна ерудиція особистості;
- прагнення до мовленнєвої взаємодії та до мовленнєвого вдосконалення;
- само рефлексія;
- оволодіння засобами виразності й техніки мовлення, експресією комунікації.

Риторика у вищій школі повинна вивчатися обов'язково і корелюватися за змістом з іншими комунікативно орієнтованими й гуманітарними дисциплінами:

«Українська мова за професійним спрямуванням», «Основи культури української мови», «Психологія комунікації».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, в умовах модернізації та переорієнтації сучасної освітньої парадигми, реалізації інноваційних педагогічних і навчальних технологій фахівець має позиціонувати себе як довершена **риторична особистість**, що володіє багатствами мовної скарбниці, уміє передавати знання про культуромовні норми українського народу наступним поколінням, загалом постає як інтелігентна, шляхетна, вихована, високоосвічена людина – свідомий громадянин суспільства, який здатний плекати любов і пошану до української мови, а також розвивати власний творчий, національно-культурний, ментальний потенціал. Розвиток такої особистості – одне з основних завдань сучасної системи освіти України.

Серед перспектив подальшого дослідження запропонованої проблеми виокремлюємо роботу щодо дослідження психолінгвістичного аспекту розвитку мовленнєвої вправності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Бабкина Е. В. Риторическая компетентность студентов гуманитарных специальностей, обучающихся в техническом вузе / Е. В. Бабкина. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: uroao.rsvpu.ru/
2. Горобец Л. Н. Формирование риторической компетенции студентов-нефилологов / Л. Н. Горобец. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ostu.ru/science_confs/2007/rus/lang_publics/
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – Москва : Наука, 1984. – 262 с.
4. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : навчальний посібник / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпченко. – Київ, 1997.
5. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : навчальний посібник [для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»] / Л. І. Мацько. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
6. Молдован В. В. Риторика загальна та судова / В. В. Молдован. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 320 с.
7. Сопер П. Л. Основы искусства речи / П. Л. Сопер. – Москва : Прогресс-Академия, 1992. – 416 с.
8. Степанишин Б. І. Як донести до учнів багатство, красу і велич рідного слова / Б. І. Степанишин // Дивослово. – 1996. – № 7.
9. Україна : філософський спадок століть. Хроніка. – 2000. – Вип. І. – Київ : ЦПФ, 2000. – 799 с.
10. Чепіга І. П. Ораторське мистецтво на Україні в 17-18 ст. / І. П. Чепіга // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10. – С. 37–48.

References

1. Babkina, E. V. *Rhetorical competence of students of humanities specializing in technical college*. Retrieved from uroao.rsvpu.ru/ (in Russ.)
2. Gorobets, L. N. *Formation of rhetorical competence of non-philology students*. Retrieved from www.ostu.ru/science_confs/2007/rus/lang_publics/ (in Russ.)
3. Karaulov, Yu. N. (1984). *Russian Language and Language Personality*. Moscow: Nauka (in Russ.)
4. Moroz, O. G., Slastonin V. O., & Filipchenko, N. I. (1997). *Preparation of the future teacher: content and organization: textbook*. Kyiv (in Ukr.)
5. Matsko, L. I. (2009). *Ukrainian language in the educational space: a manual for students of philology of educational qualification level «Master»*. Kyiv (in Ukr.)
6. Moldovan, V. V. (1999). *Rhetoric general and judicial*. Kyiv: Yurinkom Inter (in Ukr.)
7. Soper, P. L. (1992). *The basics of speech art*. Moscow: Progress-Academy (in Russ.)
8. Stepanishin, B. I. (1996). *How to communicate to students the wealth, beauty and greatness of the native word*. Dyvoslovo (*Divoslovo*), 7 (in Ukr.)
9. *Ukraine: the philosophical heritage of centuries*. Chronicle. (2000). – Vol. I. Kyiv (in Ukr.)
10. Chepiga, I. P. (1989). *Oratory in Ukraine in the 17th-18th centuries*. *Ukrayins'ka mova i literatura v shkoli (Ukrainian language and literature at school)*, 10. (in Ukr.)

Abstract. *SIMONENKO Tetyana Volodimirivna. Formation of the Rhetorical Competence of the Personality of a Future Specialist in the Contemporary Educational Paradigm*

Introduction. *Indeed, the level of rhetorical professional skills of a specialist in any field of training attests to his overall professional competence in the specialty, the desire to realize*

himself on the labor market, to be competitive. Why is the verbal (rhetorical) intelligence so important? At the beginning of the 20th century, linguists, psychologists noticed that there is a direct link between the volume of vocabulary and the inherent person's inner strength, as well as its success in life.

Purpose. To identify effective components of technology (methods, criteria) for the formation of the rhetorical competence of the person of the future specialist

Results. We consider the priority methods of working with students to be interactive (a method for modeling situations, methods that provide work in groups and in pairs). The traditional system, of course, is the method of conversation, in particular the heuristic conversation and the method of exercises. The most problematic for teachers, as the analysis of work confirms, is the selection of educational material and its cognitive-communicative efficiency. This question can be solved if we clearly outline the criteria of the rhetorical skill of a future specialist. These criteria include, in particular: developed communicative skills that take into account the situation of communication, moral and ethical beliefs of the individual and socio-cultural competence, communication, high level of culture of speech; general erudition of personality, the pursuit of speech interaction and speech development, self-reflexion, mastering the means of expressiveness and speech technology, the expression of communication.

Originality. Pointing to the technological components of the formation of the rhetorical competence of future specialists, we will base our experience with students within the discipline «Rhetoric» (baccalaureate). Discipline «Rhetoric» is taught, as a rule, in 2-3 courses. We try to maximize the implementation of a competent approach. Among the main topics of the program are: «Rhetoric as Art and Science», «Basic stages of the preparation of oratory speech», «Speaker and audience», «The culture of conducting disputes and discussions», «The personality of the speaker. Speaker's speech technique» and others like that.

Conclusion. The development of such a personality is one of the main tasks of the modern educational system of Ukraine.

Among the prospects for further study of the proposed problem, we highlight the work on the study of the psycholinguistic aspect of the development of speech skills of future specialists.

Key words: rhetorical competence; professional speech; linguistic personality; text-centric approach; educational strategies; educational paradigm; future specialists; speech enhancement.

Одержано редакцією 17.09.2017
Прийнято до публікації 01.10.2017

УДК 371.011 (045)

СТРІЛЕЦЬ Аліна Вікторівна,
аспірантка Інституту спеціальної педагогіки
НАПН України, Україна

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНТРОЛЮ Й ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Розглянуто систему оцінювання знань у різних країнах світу та її характерні особливості. Простежено сучасну систему оцінювання навчання в Норвегії, Данії, Австрії, Німеччині, Великобританії, Франції. Визначено світові тенденції розвитку контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

Ключові слова: Report Card; система оцінювання; оцінка; оціночна шкала; успішність; освітній процес; шкала оцінювання; види контролю.